

Tab. 1. Funkčná charakteristika zón BR Východné Karpaty

Zóna	Pôvodnosť ekosystémov	Funkcia		
		Prvotná (prioritná)	Žiadúca	Druhotná, vo vymedzených častiach tolerovaná
A	pôvodné	prírodoochranná	–	rekreačnošportová
B	čistočne zmenené	prírodoochranná, vodochranná	–	lesohospodárska, rekreačnošportová
C	prevažne zmenené	prírodoochranná, sídelná, poľnohospodárska, lesohospodárska	rekreačnošportová	každá iná, ktorá neohrozuje prvotné a žiadúce funkcie

štruktúra, ktorá má krajinársko-estetickú funkciu. Osobitne chránené územia (predovšetkým lúky) majú pre svoje prírodné hodnoty také podmienky ochrany ako zóna A. Výmera zóny C je 23 585 ha.

MBR predstavili prvýkrát na medzinárodnej úrovni na Svetovom summite v Riu de Janeiro r. 1992. Odvtedy môžeme sledovať zvýšený záujem o toto územie zo strany medzinárodných inštitúcií i súkromných kruhov, ktorý vyústil do realizácie dvoch väčších projektov.

Prvým z nich je spomínaný medzinárodný projekt "Ochrana biodiverzity lesov Východných Karpát", sponzorovaný Nadáciou Johna D. a Catheriny T. Mac Arthurových.

Druhou najvýznamnejšou aktivitou, ktorá by mala na území BR prebiehať v období 1993-1996, je "Projekt ochrany biodiverzity", financovaný Svetovou bankou vo forme grantu z Globálneho fondu pre životné prostredie (GEF). Okrem ochrany rozmanitosti lesových ekosystémov, lúčnych a vodných ekosystémov, je zameraný na vypracovanie manažmentu BR, posilnenie technického vybavenia Správy CHKO (počítačová sieť, rádiatechnické prepojenie územia MBR) a vybudovanie základne pre vedecký výskum a environmentálnu výchovu obyvateľstva v obci Nová Sedlica.

Aj keď sa myšlienky ochrany prírody v tomto území presadzujú ťažšie, všetky jej kroky smerujú k tomu, aby MBR Východné Karpaty bola pevným ekologickým pilierom spoločného európskeho domu.

HELENA RUŽIČKOVÁ

Manažment lúk biosférickej rezervácie

H. Ružičková: *The meadow management of the Biosphere Reserve Eastern Carpathians*, Život. Prostr., Vol. 29, No. 2, 93–94.

One of the projects of the program GEF is "The meadow management of the Biosphere Reserve Eastern Carpathians." It is based on the fact that with a view to conservation of biodiversity and landscape character it is necessary to pay attention also to non-forest vegetation, mainly to meadows and pastures. In this area there are two groups of grass stands - mountain meadows "poloniny" (above 1000 m above sea level) and the meadows and pastures of lower position. Each of these groups need different management. Permanent monitoring plots have been established where the influence of different moods of management on the species of grass stands are studied.

"Manažment lúk biosférickej rezervácie Východné Karpaty" je jedným z viacerých projektov programu **Ochrana biodiverzity BR Východné Karpaty**, financovaného z grantu GEF. Jeho iniciátormi boli pracovníci správy CHKO, ktorí si včas uvedomili, že na udržanie biodiverzity a charakteru krajiny sú dôležité nielen lesy a iná drevitá ve-

tácia, ale i vegetácia nelesná, v prvom rade lúky a pasienky. Hlavný problém je v tom, že z hľadiska biodiverzity sú najzaujímavejšie extenzívne využívané málo výnosné typy trávnych porastov, ktoré sú naopak, pre pôdohospodárov nezaujímavé. Mnohé preto prestali kosiť a spašať, a tak začali spontánne zarastať drevinami, alebo ich zalesnili.

Malebná krajina v okolí Novej Sedlice

Doslova v hodine dvanástej a niekde už i po začala správa CHKO vo vlastnej réžii s pomocou rôznych záujmových skupín kosiť niektoré vybrané typy lúk. Projekt dal možnosť exaktne sledovať vplyv kosby, príp. i iných zásahov (mulčovania, vypaľovania, odstraňovania náletu a pod.) i poskytol príležitosť urobiť inventarizáciu súčasného stavu trávnych porastov a doplniť vybrané typy o ďalšie, dôležité pre toto územie.

Trávne porasty tvoria 15 % územia BR. Možno ich rozdeliť na dve skupiny, ktoré majú rozdielnu vegetáciu a vyžadujú odlišné prístupy k ochrane ich biodiverzity. Sú to *horské trávne porasty polonín* a *trávne porasty nižších polôh*.

Poloniny zaberajú hrebeňové časti Východných Karpát nad 1000 m n. m. Tradičný spôsob hospodárenia na nich ustal v 60. rokoch a v dôsledku toho nastala radikálna zmena v ich druhovom zložení, ustúpili z nich mnohé vzácne východokarpatské druhy. Na základe monitorovania porastov na trvalých plochách by sa mal stanoviť optimálny spôsob hospodárenia, aby nastala ich regenerácia a spätná sukcesia.

Sená na východokarpatských lúkach

V *nižších polohách* sa trávne porasty vyskytujú prevažne na miestach, ktoré neboli vhodné na ornú pôdu (príliš suché, príliš vlhké, príliš strmé a pod.). Kvôli nízkym výnosom, zlému prístupu alebo nemožnosti použitia veľkej poľnohospodárskej techniky sú na mnohých miestach opustené, najmä na území vysídlenom v dôsledku výstavby vodnej nádrže Starina. Na iných miestach sa ešte časť týchto trávnych porastov využíva na drobnochov hospodárskych zvierat.

Najdôležitejšou úlohou projektu v r. 1994 bolo vypracovať metodiku na zloženie trvalých plôch a zachytiť súčasný stav vegetácie. Sledovanie zmien vegetácie na trvalých monitorovacích plochách je jediný spôsob ako potvrdiť, že navrhované a aplikované spôsoby využívania vedú k želanému cieľu - zachovaniu biodiverzity trávnych porastov. Trvalé plochy sú zamerané a fixované tak, aby sa i po dlhšom časovom období dali v teréne identifikovať.

Hoci projekt končí r. 1995, určite sa budú hľadať možnosti na ich ďalšie sledovanie. Založilo sa 9 monitorovacích plôch, väčšina na poloninách (5). Projekt sa začal neskoro (v júli 1994), lúky v nižších polohách boli už nekosené alebo suché (mimoriadne suchá vegetačná perióda). Preto sa tu r. 1995 založia ešte ďalšie plochy a na niektorých z nich sa bude sledovať i vplyv kosenia na ruderálnu vegetáciu, ktorá sa spontánne rozšírila na miestach zaniknutých obcí pri Starine.

V rámci tohto projektu riešia pracovníci Botanickej záhrady v Košiciach podprojekt "*Štúdium biológie ohrozených taxónov vyšších rastlín*". Na toto štúdium vybrali tri druhy rastlín východokarpatských lúk: zvonček jedľový (*Campanula abietina*), starček sivožltý (*Senecio papposus*) a kýchavicu bielu (*Veratrum album*).

Poloninské lúky sa nachádzajú vo všetkých štátoch, ktorých hranice prechádzajú Východnými Karpatmi. Ani v jednom však podobný projekt nemajú, považujú za prirodzené, ale najmä za jednoduchšie, ponechať ich sukcesii, čo znamená, že tieto lúky zaniknú. Treba dúfať, že slovenská iniciatíva podnieti záujem i na poľskej a ukrajinskej strane a spoločne sa nájde spôsob na zachovanie aspoň časti týchto jedinečných trávnych porastov v rámci karpatského oblúka.

BR Východné Karpaty patrí k územiám, ktoré ešte len čakajú na svoju príležitosť. Odborníci poznajú ich bohatú flóru i faunu, čisté vody, hlboké pralesy, rozsiahle poloniny. Z hľadiska krajinárskeho i biologického sú však nemej príťažlivé i zákutia okolo dediniek v čase kosby lúk s inde nevidane vysokými kopami sena, pestrou štruktúrou využitia zeme, s celými lesmi v zákyte stojacich palíc na poliach s fazulou. Toto územie čaká na objavenie nielen prírodovedcami, ale i turistami, ktorí by mohli pomôcť prežiť obyvateľstvu i bez násilia na prírode a straty diverzity územia nárastom nevyužívaných plôch. Kým nenastane určitý zvrät v myslení a konaní miestneho obyvateľstva a vyšších riadiacich orgánov, kým nepochopia, v čom sú šance tohto územia, treba zachovať aspoň vzorky pôvodnej kultúrnej krajiny. Projekt manažmentu lúk, popri svojom hlavnom ciele - zachovaní biodiverzity - môže tomu významne pomôcť.